

Čítanka regionálních textů

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Stupeň základního vzdělávání: 1.

Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Tematický okruh: Literární výchova

Téma: Čítanka regionálních textů

Autor: Mgr. Hana Slaná

Období vzniku: duben 2011

Určeno pro ročník: 5.

Anotace: Soubor textů – básní i prózy o Znojmě, Mašovicích a jejich blízkém okolí nabízí obohacení četby o regionální pověsti, rýmovačky i básně.

Zdroje:

Kiliánová, E. O stříbrné podkově. Brno: Blok, 1986

Krechler, E. Dyje vypráví. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1958

Kutta, J. Pověsti a dějinné zkazky obce Hradiště , Znojemský kalendář na rok 1922: 1921

Svoboda, J. Hlas z Hradiště – básník Josef Bergmann, Ročenka Okresního archivu Znojmo. Znojmo: Okresní archiv Znojmo, 1988.

Svoboda, J. O znojemské věži a jiné pověsti. Znojmo: Swan, 2000

foto: autorka

výtvarné práce: děti ze ZŠ Mašovice

1 Loupežnická věž ve Znojmě

V roce 1892 se zřítíla mohutná věž na znojemském hradě. Stávala nedaleko rotundy a říkalo se jí Loupežnická věž. O té věži se vyprávělo, že si ji postavili loupežníci. Bylo to v době, kdy po znojemském hradu nebylo ještě ani památky. Loupežníci byli chytří,

vybrali si pro své nekalé řemeslo nejvhodnější místo: skálu nad Dyjí, na rozhraní starobylých obchodních cest. Přepadali a olupovali bohaté kupce a jak to už v dávných dobách bývalo, dlouho jim nikdo jejich zločiny nepřekazil. Vypravit vojsko a loupežnickou bandu rozprášit, to stálo hodně peněz a zeměpán se moc a moc rozmýšlel, než k takovému zákroku přistoupil.

Loupežnická věž prý byla dobře opevněná a hlídali ji strážci. Byli opatrní a nedůvěřiví, vpustili dovnitř jenom toho, kdo znal heslo. Povídá se, že to heslo znělo: Mi to znoymo. To znamenalo – je mi známo. No a později už stačilo říct jenom „znoymo“, a tak prý se tomu místu začalo říkat Znojmo i potom, co se na skále vystavěl skutečný hrad.

Co na tom, že takové povídání nemá s pravdou nic společného, jméno Znojmo je pravděpodobně odvozeno od staroslovanského slova znojiti. Znojný kraj znamenal vyhrátý kraj. Přijedete-li do Znojma, uvidíte to sami: kraj je to líbezný, plný zahrad a vinic, pole jsou úrodná, daří se tu zelenině, ovoci, vínu – země je sluncem pěkně vyhřátá, není se co divit.

O stříbrné podkově (Pověsti z jižní a jihozápadní Moravy)

Eva Kiliánová

2

Smyčka

Z údolí se na Hradiště
vine cesta jako had.
Vidíš z ní hrad, řeku, skály...
Se Znojmem má spojovat.

Funíš jako při rozcvičce,
vnímáš krásu ze všech sil,
najednou se octneš v smyčce –
vtipálek ji nastražil.

Neutíkej! – Vždyť zadrhnout se
nemůže smyčka kamenná.
Podobná jistota v žití
to by byla věc příjemná.

Hlas z Hradiště

Josef Bergmann, z německého originálu přeložil Jiří Svoboda

Pověst o osídlení Hradiště

3

V nedalekých lesích kol hradu Hradiště žil český lid ve slujích, jamách a kamenných ohradách, kteréž si zrobil z vynešeného kamení se strání a Čertovy sluje, kdež zřizovali si těžce políčka a vinice. Když darem Anežčiným se stali pány všeho toho zboží Křížovníci, dovoleno lidu tomu stavěti si dřevěné domky (i zdarma jim je postavili, neboť „páni“ potřebovali dělný lid, a ten byl ještě tehdy poddaný – robotníci) kolem hradu Hradiště; a tak lid z lesů odešel, nastěhoval se do nových domovů, které pomalu vetšely a se rozpadaly - -, lid stavěl si nové, kamenné a tak vznikla obec Hradiště.

Pověsti a dějinné zkazky bývalé obce Hradiště

Josef Kutta

4

Kdo ta místa vidí z dálky,
Zajedno je může mítí.
Jak ho oči oklamaly,
Potom jeho nohy cítí.

Hlas z Hradiště

Josef Bergmann,

z německého originálu pře-
ložil Jiří Svoboda

5 O Mločím údolí

Asi naproti Čekanovickému mlýnu (obecně Rousnice) na levém břehu Dyje, příkré svahy svírají temný údol, nevlídnou rokli, zvanou Mločí údolí, také Čertův příkop. Potok ve skalnatém žlebě tekoucí na jaře se rozvodní a běsní, tříští se o kameny. Tento lesní úkryt milují lišky, srny a zvláště mloci.

Nad údolím na návrší mašovického polesí leží kupy kamení a balvanů. O jejich původu kolují různé pověsti:

Rekonstrukce ležení Markomanů

Němci vždycky tvrdili, že jsou to zbytky někdejšího ležení germánského kmene Markomanů (Markomannenlager). Že prý tyto zbytky jsou neklamným znamením sídla a tím i doklad německého osídlení kraje.

Jiná pověst vypráví o obci Cikanovu, mohutné vesnici, osídlené cikány. Podnikali loupeživé výpady a mnohá osada padla jim v plen. Teprve násilím byli nuceni opustit kraj.

Lid šeptá si skrytě ve zkazkách o tom kamení, že prý čert ty haldy sem navršil a prorval hluboký příkop. Bdí velmi obezřele, aby Bohu zamezil přístup do svého hájemství. Bůh však nepřicházel, jenom báby na klestí – zvlášť pak mloci. Čert vládl tu pak jen málo roků. A když poznal, že kraj jemu slávy nevěstí, zřekl se jména

Náčelník Markomanů

příkopu a dal je mloku. Proto dnes údolí to zove se Mločí. – Mloci tvoří čeled' obojživelníků. Mají táhlé, ještěrkovité tělo, se základní barvou černou, s velkými žlutými skvrnami, délky 15 – 18 cm, žijí ve vlhkých místech; v našem ponurém mločím údolí se hojně vyskytují.

Dyje vypráví
Eduard Krechler

6 Zkazky o zaniklých stavbách

Název Čertův mlýn pochází snad z Čertovy rokle, kdež se asi za dob „Pöltensberských čertů“ některý z nich prohánival a jak mnozí zde tvrdí, i otisk svého kopyta ve skále na památku zanechal. – Dnes jest mlýn dokonalou ruinou.

Název Andělský mlýn měl snad býti kontrastem Čertovu; či snadby bylo pravdou laškovné tvrzení, kterého pátera, že má odtud svoje jméno, že tam (později proměněn byl mlýn v hospodu) dva buclatí andílkové v podobě kelnerek obsluhovali lačné a žíznivé hosty?

Pověsti a dějinné zkazky bývalé obce Hradiště
Josef Kutta

Andělský mlýn

7

Domů z Čertova mlýna

Řekněte, mistře, když tak pozdě
z hospody jdete v temném hvozdě,
nebojíte se loupežníků,
berete s sebou aspoň dýku?

Já když jdu na pivo lesem,
beru s sebou ženu se psem.
Zleva hafan, zprava saň,
k čemu by mi byla zbraň?

Hlas z Hradiště

Josef Bergmann, z německého originálu přeložil Jiří Svoboda

8 O víle Samaritánce

Od nepaměti vytéká ze skály nad strží Gránického potoka pramen pitné vody. Od nepaměti k němu přicházeli obyvatelé kraje, kteří věřili na bůžky sídlící poblíž studánek, v korunách staletých stromů nebo v posvátných hájích, v démony, kteří obývali temná a pustá místa, roztodivné utvářené skály, dna propastí nebo se skrývali v podzemní říši.

Jak šel čas, bůžky vystřídal Bůh, ale úcta k životadárnému prameni přetrvala, ba ještě vzrostla v dobách, kdy kraj podél Dyje navštívil mor, cholera či jiná smrtelná choroba. Tehdy lidé přicházeli ke studánce a pili její zázračnou vodu. A div divoucí, pil-li zdravý neonemocněl, a když v její vodě smočil své rty chorý, uzdravil se.

Vílu, která o pramen pečovala a střežila jej, měli všichni ve veliké úctě, a protože neodmítla pomoc nikomu potřebnému, říkali jí Samaritánka. Aby hlubánku uchránil před mrazem a nečistotou, postavili nad ní kamennou kapličku, a jak její věhlas rostl, poutníků z blízka i z daleka přibývalo, a všichni odcházeli z posvátného místa osvětlení a uzdravení.

Jednou se mezi poutníky objevil podivný chlapík. Na všechno se pečlivě vyptával, natahoval uši, aby mu nic neušlo z toho, co si lidé vypravují. Pichlavýma očima měřil hned studánku, hned palouček a nepěkně se usmíval. Okusil vody, nabral do tytkové láhve a spěchal do města, co mu síly stačily. Vloudil se na radnici, obcházel konšely, lichotil a loudil, žebronil a sliboval, a protože se nejeden zlaták přestěhoval z jeho měšce do kapes pánů radních, není divu, že nakonec odcházel s listinou, v níž bylo zdobným písmem psáno, že studánek i pozemek kolem ní patří jen a jen jemu.

Hned dal všude rozhlásit, že voda z jeho studánky je zaručeně nejléčivější, a davy poutníků se hrnuly jako nikdy předtím. Ale čekalo je nemilé překvapení: Jistě, voda je pro každého. Ale pro každého, kdo zaplatí. Brblali, zlobili se, nadávali, ale nakonec zaplatili. Co jim zbývalo, když se chtěli uzdravit? Ale ouha! Zázraky se jaksi přestaly konat. Samaritánka, uražená takovým ziskuchtivým počínáním, odešla, a voda

ztratila léčivou moc. Rozčarovaní poutníci začali zpočátku šeptem, brzy však stále hlasitěji prohlašovat, že novopečený majitel pramene je sprostý podvodník. Bůhví, jak by to s ním dopadlo, kdyby se včas nespasil útekem...

Lidé doufali, že se teď Samaritánka vrátí a s ní i zázračný účinek vody z její studánky, ale trvalo řadu let, než se tak stalo.

O Znojenské věži a jiné pověsti

Jiří Svoboda

Komiks podle pověsti

9

Rozlišovací znamení

Zda cizinec, či zdejší rodák?
Ten rozdíl bije jako zvon:
Rodák jde cestou, šetří pšenku.
Ten druhý polem – jako slon!

Hlas z Hradiště
Josef Bergmann,

z německého originálu přeložil Jiří Svoboda

Víla Samaritánka

Cizinec

Úředník z radnice